

Globalitás és lokalitás a mobilkommunikációban

Konferencia-ismertető

A T-Mobile Magyarország és az MTA Filozófiai Kutatóintézete 2004. június 10. és 12. között nemzetközi társadalomtudományi konferenciát szervezett. Az alábbiakban a konferencián elhangzott előadásokat idézzük fel. A beszámolókat – a rendezvény címével többé-kevésbé összhangban – három nagy egységre bontottuk. A *Helyek* témakörébe sorolt előadások részben a globalitás-lokalitás problémájával általánosságban, részben egyes társadalmi csoportok konkrét mobilhasználati szokásaival foglalkoztak, részben pedig a köz- és a magánszféra egymáshoz közelítésének jelenségét elemezték. A *Képek* tematikus egységének előadásai az MMS-használat és az MMS-használók jellegzetességeit igyekeztek megvilágítani egyfelől napjaink gyakorlatának, másfelől a jövőben várható továbbfejlesztéseknek a szemszögéből. Az *Embe-
rek, kapcsolatok, hálózatok* rész szerteágazó előadásai a mobilkommunikációnak a társadalmi életre, az oktatásra, az emberi kapcsolatokra, az emberi identitásra gyakorolt hatásait vették számba, valamint áttekintették a különböző hálózatok, köztük az internet működési mechanizmusait.

HELYEK

Manapság egyre több kutatás irányul a globalitás és a lokalitás egymáshoz való viszonyának, olykor konfliktusának feltárására. Joshua Meyrowitz előadásában (*A globális hajnala: A hely és önazonosság új élménye a globális faluban*) amellett érvelt, hogy míg tapasztalataink szükségképpen lokálisak, fizikai helyünkhöz kötöttek, ugyanakkor immár egyre kevésbé kell őket kizárólag az adott helyszín szemszögéből megítélnünk, hiszen a különböző médiumok változatos külső perspektívákkal szolgálnak; „*globalitásokban*” élünk. Ennek egyfelől az a következménye, hogy a lakóhely viszonylag autonóm megválaszthatósága kifejezettebbé teszi az adott helyhez fűződő érzelmi kötődésünket, másfelől azonban könnyebb a szakítás is: szabadabban szabályozzuk a lokális térhez való kapcsolódásunk hőfokát. Raimondo Strassoldo (*A lokalizmus jelentése a globális világban*) szerint a posztmodern kort a lokalizmus újraéledése jellemzi. A posztmodern ember – éppen a globális információáramba való beágyazottsága miatt – igényt érezhet arra, hogy újáteremtse az ismerősség, az intimitás, a biztonság, az érthetőség, a szerves-érzéki interakció enklávéit. Az, hogy az egész világ oly könnyen, oly hamar és oly olcsón hozzáférhető, új jelentést ad a szubjektív középpont szükségletének – az otthonnak, a közösségnek, a lokalitásnak, amelytől elindulhatunk, amelyhez visszatérhetünk, amelynél megpihenhetünk. Richard Harper (*Lokális és globális: a mobilkor ellentmondásainak vizsgálata*) kiindulópontja az a – tudományos körökben is népszerű – tézis volt, amely szerint világunk egyre zsugorodik, mivel a távközlés helybe hozza azt, ami globális, s ezáltal csökkenti a lokális különbségeket. Harper szerint

a mobiltelefon ennek akár az ellenkezőjét is eredményezheti: kiélezheti az emberek életvitelében megmutatkozó különbségeket, így csökkentve a különböző világok közti kapcsolatokat és megfeleléseket. Leopoldina Fortunati előadásában (*A mobiltelefon lokális és globális dimenziói*) rávilágított, hogy alapvetően elhibázott az a megközelítés, mely a mobiltelefonra mint helyváltoztatáshoz kötődő kommunikációs eszközre tekint. Véleménye szerint a mobiltelefonok használata sokkal inkább stabil helyekhez kapcsolódik. Hiába tartanak velünk a készülékek mindenhol, leggyakrabban házakban, iskolákban, munkahelyeken és társaságban telefonálunk, vagyis nem akkor, amikor mozgásban vagyunk. Fernando Paragas (*Emigráns mobilok: mobiltelefonia, transznacionális terek és a filippínó diaszpóra*) a mobiltelefon fogalmát a nemzeteken átnyúló kommunikációs kapcsolatok szempontjából világította meg. A mobiltelefon használója utazásai során nemzeti és kulturális határokon vág keresztül. E közösségek különbözőképpen értékelik magát a technológiát. Bár a technológia „egyetemesnek” tűnik, a telefonhasználat egyedi körülményei feltűnő különbségeket mutatnak. Chantal de Gournay és Zbigniew Smoreda (*A térkorlát és a kommunikáció társadalmi formálása öt városban*) három földrész öt különböző kultúrájú országának városaiban (Tokyo, São Paulo, Varsó, Párizs és St. Denis de La Réunion) végzett etnográfiai kutatómunkájának eredményét ismertette. A szerzőpáros a társadalmi hálózatépítés három szintjét tételezi fel. E szintek szoros összefüggésben állnak a társadalmi kapcsolatokkal és a hozzájuk kapcsolódó kommunikációs eszközökkel. Mind az öt metropolisz lakói meghatározott eszközöket és a kommunikáció eltérő módjait választották helyi, városi, illetőleg globális kapcsolati hálózataikban. Sükösd Miklós előadása (*Virtualitás, lokalitás és ökocídium: az információs társadalom ökológiai kritikája*) szerint a mai nyugati információs társadalmak mediatiszációja (mediális léte, a társadalmi folyamatok technológiai közvetítettsége) hozzájárul az ökológiai válság elmélyüléséhez. Érveinek egy része a térrel kapcsolatos. A média saját logikájú és szervezetségű téridőt (*genius anti-loci*) használ, amely szemben áll a valós tér és a biológiai (élő)hely szervezetségével és jelentésseliségével (*genius loci*). A Nyugat a természeti környezettől fokozatosan a digitális univerzum szimbolikus környezetébe, a virtuális valóság felé fordul, s így viszonylag kevésbé érzékeli az ökológiai válságot. Shizuka Abe és On-Kwok Lai előadásukban (*Mobilkommunikatív cselekvések a globalizáció(ellene)s folyamatokban: társadalmi tényezők és állami szerepvállalás az információs társadalomban*) a lokális és a globális erők közti feszültségeket vették szemügyre. Vizsgálatukban a kommunikatív cselekvések logikáján keresztül a globalizációs és globalizációellenes folyamatokat elemezték. A globalizációs folyamatok ugyanis nem zajlanak minden esetben zökkenőmentesen, nem mindig önkéntesek, és nem mindenhol üdvözlik őket, sokszor ellentmondásokkal, zűrzavarral és hatalmi harcokkal terheltek. A globalitás-lokalitás kérdését Magyar Gábor (*Helyi tartalom a globális hálózatban*) technikai szempontból vette szemügyre. Mint kifejtette, egyre nagyobb az igény az internetet kiaknázó tudásportálok, digitális archívumok és az e-tanulás iránt, ráadásul e tartalmakat egyidejűleg számos különböző érdeklődésű, különböző eszközökkel (mobiltelefonnal, PDA-val, noteszgéppel) rendelkező felhasználónak kell szolgáltatni. Az előadó arra a kérdésre keresett választ, hogy milyen új modellek és módszerek szükségesek az embereket érdeklő helyi, közösségi tartalmak több-platformos szolgáltatásához a globális műszaki rendszerben.

A kutatások egy másik része az egyes kultúrák, társadalmi csoportok jellegzetes mobilhasználati szokásait igyekezett feltárni. A vizsgált közösségek elsősorban gazdasá-

gi vagy társadalmi szempontból jellemezhető. Az előbbire jó példa Jonathan Donner kutatása (*A kigali mikrovállalkozók mobilszokásai: kiket hívnak... és miért?*), aki 280 kigali mikrovállalkozótól gyűjtött adatokat. Ruanda – és általában a fejlődő országok – munkavállalóinak nagy hányada mikrovállalkozásokban dolgozik, az általuk megtermelt javak pedig az ország nemzetgazdaságának meghatározó részét alkotják. A kutatás egyebek között a társadalmi tőkének a vállalkozások sikerességében betöltött szerepét elemzi. Gitte Stald (*Mobilmédia, helyi fiatalok*) dán fiatalok különböző célú mobiltelefon-használati szokásait (kommunikáció, szórakozás, praktikus gyakorlatok) és a közöttük fennálló potenciális kapcsolatokat járta körül. A helyi jellegzetességekről szóló legérdekesebb beszámolókat egyikét Bella Ellwood-Clayton nyújtotta etnográfiai módszereket alkalmazó kutatása kapcsán, melyben a vallásos képzetek szöveges üzenetekben való terjedésére összpontosított (*Népi katolicizmus a cyber-Fülöp-szigeteken: Az Úr az én SMS-társam*). A Fülöp-szigeteken élők 83%-a katolikus. Vallásuk iránti elkötelezettségük szöveges megnyilatkozásaikban és az üzleti szférában is kifejeződik (jól példázza ezt az olyan csengőhangok népszerűsége, mint a „Csodálatos Áldás”). Kiváltképp érdekesek azok az új kereskedelmi megoldások, melyekkel az embereket arra bátorítják, hogy „írjanak SMS-t Istennek”, vagy az a szolgáltatás, melynek keretében SMS-ben küldenek bibliai útmutatást a hívőknek. Lyn-Yi Chung és Sun Sun Lim (*A monokronikustól a „mobilkronikusig” – időbeliség a mobilkommunikáció korszakában*) előadásában arról hallhattunk, hogy a mobiltelefonok növekvő használata miként befolyásolja a szingapúri társadalom időérzékelését és életstílusát, valamint az időkezeléssel és a társas interakciókkal kapcsolatos normákat, attitűdöket és viselkedést. A kutatók azt tapasztalták, hogy a szingapúriak eredendően monokronikus, határidőkkel tagolt, lineáris időszemlélete az utóbbi időben a mobiltelefon-használat hatására egyre több polikronikus jegyet mutat (gondoljunk a napi teendők folyamatos újraütemezésére, a feladatok párhuzamos végzésére, a tevékenységek megszakítására). Ezen újfajta időszemlélet megnevezésére a „mobilkronikus kultúra” kifejezést javasolták.

Tény, hogy a mobilkommunikációs technológia megjelenése fokozatosan feloldotta a magán- és a nyilvános szféra hagyományos elkülönülését. Kathleen M. Cumiskey előadásában (*„Most hallasz?” A techno-intimitás paradoxonjainak bemutatása a mobilkommunikációs eszközök nyilvános használatán keresztül*) arról a kutatásáról számolt be, melyben azt vizsgálta, miként hozott létre a mobilkommunikáció olyan új, „nyilvános intimitást”, amely megkérdőjelezi az elvárt és helyes társas viselkedés addigi normáit. Michael Bull (*A városi lét intím hangjai: A mindennapi mobilitás auditív megismerése*) alaptézise szerint azoknak a „mechanikusan reprodukált hangoknak”, amelyek a mindennapi élet során szinte folyamatosan körülvesznek bennünket, az elsődleges célja az, hogy a felhasználók saját intím szférájuk megteremtésével belakják, ismerőssé tegyék a nyilvános tereket. Közéjük tartoznak a mobiltelefonos beszélgetések, az MP3-lejátszókon és iPod-okon hallgatott, valamint a hangrendszerekkel felszerelt autókban lejátszott zenék is. Joachim R. Höflich előadásában (*Egy bizonyos térerzet – mobilkommunikáció és orientáció a helyi terekben*) megkérdőjelezte azokat a kommunikációelméleti állításokat, amelyek szerint a mobilkommunikáció során a fizikai tér csökkent értelemben van jelen, olyannyira, hogy szélsőséges esetben e kommunikáció akár az „itt” és a „most” érzékelésének teljes elvesztését eredményezheti. Höflich professzor amellet érvelt, hogy a mobilkommunikáció megváltoztatja ugyan a kommunikáció hagyományos rendjét, szabályait, és új szituációkat teremt, viszont új tár-

sas és kommunikációs megállapodásokat is kialakít, s így igenis lehetővé tesz „egy-fajta térérzetet”. Mark Poster (*Digitálisan lokális: a kommunikációs technológiák és a tér*) a mobilkommunikációnak az énré, a tér szerkezetére és a felhasználók térérzetére gyakorolt hatásával foglalkozott.

KÉPEK

Nyíri Kristóf előadásában (*Az otthon képei*) a konferencia két fő témáját, a „helyek” és a „képek” témaköreit kapcsolta össze. Kiinduló megállapítása szerint helyekről tudósító információt olyan reprezentációk tárolnak és közvetítenek a leghatékonyabban, amelyeknek téri logikájuk van; minden hely konkrét és egyedi. Erre a képek – lelki képzetek és fizikai képek – a legalkalmasabbak, minthogy – lényegükből fakadóan és a szavakkal ellentétben – téri szerveződésűek. E képek ma túlnyomórészt digitálisak, és számok robbanásszerűen nő a kamerával ellátott mobiltelefonok terjedése nyomán.

A jelenre koncentráló kutatások az MMS felhasználási módjait, illetve a felhasználókat írják le és tipizálják. Ilpo Koskinen (*Mobilképek által látni: úton az állandó vizuális kapcsolat felé*) a kamerás mobiltelefonok elterjedésének vizuális hatásairól tartott előadást. Virpi Oksman (*Az MMS és korai felhasználói Finnországban*) etnográfiai megközelítésű kutatásában az MMS finn felhasználóinak életstílus-profilját vizsgálta. Rich Ling és Tom Erik Julsrud (*Az MMS-műfajok kifejlődése*) az MMS-műfajok általuk kidolgozott, gyakorlati szempontú tipizálását ismertették. Az ennek alapjául szolgáló kutatást mobilszakemberek körében végezték el, akiket három csoportra osztva hat hónapon keresztül figyeltek meg. Elemezték a felhasználóknak az MMS mint kommunikációs műfaj iránti attitűdjét, valamint bemutatták az elutasítás, illetve az elfogadás hátterében álló okokat. Barbara Scifo előadásának (*A kamerás telefonok és az MMS-kommunikáció domesztikációja*) célja egy szociológiai kutatás eredményeinek ismertetése volt, mely az olasz fiatalok mindennapi tapasztalatainak tükrében vizsgálta az új technológiaként megjelenő kamerás telefonok és az MMS-kommunikáció folyamatainak időbeli, térbeli és kapcsolatszerkezeti vonatkozásait. A kutatás többek között kimutatta a kamerás telefonok kettős természetét, vagyis azt, hogy a technológia éppen annyira személyes, mint amennyire kollektív. A kutató egy másik megállapítása szerint e készülékek kitérítették a hagyományos fotográfia kereteit, mivel állandó jelenlétüknek köszönhetően megjósolhatóan és meglepő szituációk is megörökíthetővé váltak. Petteri Repo, Kaarina Hyvönen és Ilpo Koskinen (*Együtt énekelve! A közös élmény és a mobilvideo-streaming*) egy pilotkutatás eredményeit mutatta be, melyben az átlagemberek mobilvideostreaming-használatát vizsgálták. Véleményük szerint annak ellenére, hogy a kérdéses technológia még gyerekcipőben jár, már most fontos megérteni, mennyiben lesz képes támogatni az emberek társas tevékenységeit. A kutatás kimutatta, hogy azok a szolgáltatások, amelyek a közös élményre helyezik a hangsúlyt – mint például a barátokkal közösen, nyilvános helyen előadott karaoke-éneklés –, vonzóvá váltak a felhasználók számára. Kovács Gyula és Pléh Csaba (*Szemmozgás-regisztrálás – a mobil vizuális kommunikáció vizsgálatának új módszere*) a vizuális kommunikáció vizsgálatának egy új módszeréről számolt be. A módszer alapja, hogy jó felbontású, részletes információ csak az emberi szem ideghártyájának kis részéről, az éleslátás helyéről (sárgafolt) érkezik agyunkba. Természetes viselkedése közben szemünket aktívan mozgatva pásztázzuk a látott képet, így szűrjük ki az éppen releváns

információt. A kutatók ezt a szemmozgásokból és fixációkból álló mintázatot regisztrálják, és ebből következtetnek arra, hogy a megfigyelő számára melyik képrészlet fontos. Kutatási eredményeik arra utalnak, hogy az új módszer sikerrel használható modern digitális technikák kifejlesztésére és optimalizálására. Kondor Zsuzsa (*Ikonikus fordulat a metafizikában*) arra keresett magyarázatot, hogy az MMS-forgalom miért múlja alul a várakozásokat. Hipotézise szerint a választ a mobilkommunikáció sajátoságaiban, illetve abban a tényben kell keresnünk, hogy kultúránk az írásbeliségben gyökerezik. A mobiltelefon a kapcsolattartás igen rugalmas eszköze, az SMS pedig a verbális információcsere tapintatos intézménye. Természetesen az MMS is rendelkezik eme tulajdonságokkal, ám mi, felhasználók nem rendelkezünk olyan közös séma-rendszerrel és tapasztalat-egésszel, amely lehetővé tenné a képekben rejlő kifejezőerő hatékony alkalmazását.

Napjaink MMS-gyakorlata mellett a továbblépés lehetőségei is foglalkoztatják a kutatókat. Jeanna Nikolov-Ramírez Gaviria beszámolójának (*Ikonok, kijelzők, gyönyörű információ – a design szerepe a mobilkommunikációban*) középpontjában a mobilkészülékek kijelzői és menürendszereik ikonjai álltak. Annak ellenére, hogy a mobilikonokból álló vizuális nyelv alig két évtizedes múltra tekint vissza, összetett és sokoldalú szóincse, valamint azonosítható nyelvtana alakult ki. Nikolov a mobilikonográfia elemzéséből kiindulva ismertette az ikontervezés néhány aspektusát, a képernyőikonok kreatív fejlesztésének szabályszerűségeit, valamint felvázolta a jövőben várható újítások irányait. Bedő Viktor (*MMS és tudományos népszerűsítés*) a továbbfejlesztés útjait fűrkészve arra a kérdésre kereste a választ, hogy jelenthet-e az MMS megfelelő formátumot tudományos tartalmak közvetítésére és népszerűsítésére. Beszámolt a Mindentudás-MMS kísérletről, mely a Mindentudás Egyeteme soron következő előadásairól tájékoztatja majd a szolgáltatást megrendelő felhasználókat. A kísérlet során a kutató megpróbál képet alkotni a képes és szöveges tudományos tartalmak fogadtatásáról, esetleges utóéletéről.

EMBEREK, KAPCSOLATOK, HÁLÓZATOK

A technológia fejlődése társadalmi szinten is hoz változásokat, illetve kínál újfajta megoldásokat. Peter Fleissner (*Jólét és hadviselés – mobilkommunikációs forgatókönyvek összevetése*) szerint a felgyorsult társadalmi változások által felvetett problémákra a hagyományos, nagyméretű állami intézmények helyett olyan intézményeknek kellene megoldást keresniük és kínálniuk, amelyek infokommunikációs eszközökre támaszkodó csoportokon alapulnak. Előadásában a mobilkommunikációnak a modern államvezetés két alapvető funkciójában, a védelmi és a jóléti rendszerekben betöltött szerepét elemezte. Emellett kitért arra is, hogy a mobilkommunikáció milyen lehetőségeket rejt magában az emberek politikai döntésekbe való intenzívebb bevonására, valamint a társadalom szerkezetébe való integrálására nézve. Akiba A. Cohen és Dafna Lemish (*Ha robbannak a bombák, megszólalnak a mobiltelefonok is: A terroristámadások után*) korábbi kutatásai kimutatták, hogy az izraeliek gyors és széles körű mobiltelefon-adaptációjának egyik legfőbb oka a technológia által nyújtott biztonságérzet, amely különösen fontos az állandó terrortámadásoknak kitett ország lakói számára. Jelenleg annak elemzésén dolgoznak, hogy milyen mintázatokat követ a mobiltelefon-használat olyan válsághelyzetekben, mint az öngyilkos merényleteket követő időszakok.

Dányi Endre (*WLCM 2 UROP Egymásba nyíló társadalmi nyilvánosságok a mobilkommunikáció korában*) szintén egy válság, a március 11-i madridi terrortámadást követő eseményeket járta körül, melyekben szerinte a mobilkommunikáció kiemelkedő szerephez jutott. Gordon A. Gow (*A „hozzájárulás” hajszálpontos rögzítése: Helymeghatározáshoz kapcsolódó magánadatok, közbiztonság és mobiltelefonok*) előadásában a magánjellegű adatokkal kapcsolatos kockázatoknak a közvélemény általi érzékelését hasonlította össze a jogi és szabályozási szempont-, illetve feltételrendszerrel, amelynek alapján a szabályozó szervek elnyerni remélik a társadalom hozzájárulását ahhoz, hogy a mobiltelefonok és más mobiltechnológiák által előállított, helyhez kapcsolódó információkat összegyűjthessék, felhasználhassák és harmadik félnek átadhassák. Csepeli György és Csere Gábor (*Egyenlőtlenség és kommunikációs hálózatok*) szerint az információs társadalom radikálisan új eszközeinek és tartalmainak terjedése nyomán új társadalmi csoportok jönnek létre. A struktúráképződés alapelve az emberek egymás közti kommunikációjának alakulása, ami átértékeli a korábbi struktúráképző szempontokat (vagyon, jövedelem, település, nem, családi állapot, iskolai végzettség stb.) szerepét.

A társadalmi élet egyik kiemelt területe az oktatás. Csekő Krisztina előadásában (*A felsőoktatás virtuális dimenziója*) leszögezte, hogy az információs társadalom jelentős térhódításának korában elengedhetetlenül fontos az informatika és az infokommunikációs technológiai eszközök újszerű alkalmazása az oktatási és a tudományos-kutatási életben. Egy magyarországi kezdeményezésről is beszámolt, melynek keretében az eCampus Kutatóközpont támogatni kívánja az új eszközök kínálta lehetőségek kihasználását a magyar felsőoktatásban, hozzá kíván járulni az infokommunikációs technológián alapuló tanulási és oktatási kultúra mint új pedagógiai paradigma meghonosításához, valamint elő kívánja segíteni a felsőoktatási intézmények virtuális egyetemként való működését. James E. Katz (*Mobiltelefonok oktatási környezetben*) reflektált azokra az oktatásban megfigyelhető változásokra, amelyekért a mobiltechnológia elterjedése a felelős, illetve felvázolta e jelenségek néhány lehetséges hosszú távú következményét. Lynn V. Marentette (*Gondolkodás, tanulás és kommunikáció multimédián keresztül – egy iskolapszichológus szemszögéből*) szerint azok a diákok, akik vizuálisan vagy multimodálisan tanulnak és gondolkodnak, hátrányban vannak társaikkal szemben, hiszen az iskolában a gondolkodás, a tanulás és a kommunikáció továbbra is az osztályteremben elhangzó szavak világában zajlik. Előadásában azokat a tényezőket vette sorra, amelyek a verbális gondolkodásról, tanulásról és kommunikációról a multimédialitásba történő átmenetben játszanak szerepet.

A mobilkommunikáció nemcsak az egyén és a társadalom viszonyát alakítja át, hanem az emberek egymás közötti, munkahelyi, baráti és párkapcsolatait is. Sándor Klára azt az elterjedt nézetet cáfolta előadásában (*A zsebben hordott mentális biztonság*), mely szerint az internet és a mobilfónia főlerősíti az antihumánus tendenciákat, mivel mindkettő virtuális kapcsolatokat kínál használóinak valódi személyesség helyett, és elszigeteli őket valóságos fizikai környezetüktől. Szerinte ennek épp az ellenkezője igaz, vagyis ezen technológiák megerősítik azokat a kapcsolatokat, amelyek alapvető fontosságúak jó mentális közérzetünk biztosításához. Christine Dietmar (*Mobilkommunikáció a párkapcsolatokban*) kutatásának célja az volt, hogy megvizsgálja, milyen kölcsönös összefüggés áll fenn egyrészről a partnerek individuális jellemvonásai, kapcsolataik és mindennapi életük iránt tanúsított elvárásai, másrészről mobilkommunikációjuk között. A Dimitrina Dimitrova előadásának (*Munkakapcsolatok a távmunkában*)

alapjául szolgáló kutatás azt vizsgálta, befolyásolják-e a személyes munkahelyi kapcsolatok a távmunkások munkavégzési gyakorlatait, technológiahasználatát és végső soron a távmunkához való alkalmazkodásukat. A kutatás legfontosabb eredményei megmutatták, hogy a távmunka nem támogat bizonyos együttműködési gyakorlatokat, valamint hogy a távmunkások új körülményekhez történő sikeres alkalmazkodása nagyban függ kollégáikkal korábban kialakított kapcsolataiktól. Nicola Döring, Katharina Hellwig és Paul Klimsa (*Mobilkommunikáció a német fiatalok körében*) német tizenévesek mobiltelefonálási mintáztatit, motivációit vizsgálták. Eredményeikből kiderült, hogy a tizenévesek elsősorban társaikkal és szerelmükkel tartják a kapcsolatot mobiltelefonon keresztül. Nemi különbségekre is fény derült: míg a lányok a készülékek érzelmi és biztonsági értékeit hangsúlyozták, addig a fiúk inkább a technikai képességeket értékelték. Jane Vincent (*Hatással van-e az emberekre mobiltelefonjukhoz való kötődésük?*) szerint a mobiltelefonok fokozatosan megváltoztatják az emberek társas gyakorlatait és viselkedésüket, s talán az emberek identitását is azáltal, hogy behatol életük legérzelmesebb régióiba. Anna Truch és Michael Hulme (*A mobiltelefon új szociológiája és a társadalmi identitás problémája*) azt vizsgálta meg, hogy a mobiltelefon miként hat az egyén identitásának alakulására és jellemzőire. Új definíció használatát javasolták a közösség fogalmának megragadására, amelyben a lokalitás helyett a „szimbolikus folyamatokat” tették meg fő konstituáló elemnek. Előadásukban szó esett arról is, hogy a mobiltelefon-beszélgetéseknek „helyet adó” virtuális tér milyen hatással van az egyénre. Jane Vincent másik, Leslie Haddonnel közösen tartott előadásában (*A legtöbbet hozva ki a – mobil és vezetékes – kommunikációs repertoárból*) azt a kérdést járta körül, hogy a mobiltelefonia és az internet terjedése megnövelte az emberek számára elérhető kommunikációs médiumok számát, minek hatására a felhasználóknak sokkal komplexebb kommunikációs repertoárt kell kezelniük, mint korábban. Az előadók ismertették egy friss kutatásukat, melynek keretében a kommunikációs gyakorlatokon keresztül vizsgálták a különböző választások háttérben meghúzódó motivációkat, a kommunikációs leleményességet, a frusztrációkat és a gyakorlatokat érintő problematikus kérdéseket. Lin Prøitz (*A szörnyeteg, a mítosz és a metafora: mobilkommunikáció és társas interakció a fiatalok körében*) azt elemezte, hogy az új technológiák hogyan befolyásolják a fiatalok társas interakcióit és önismeretét.

Végül, az előadások egy köre a hálózatok működési módjait tekintette át és vetette össze. Barabási Albert-László előadásában (*A komplexitás architektúrája: A hálózat alapú kommunikációtól a sejtig*) bemutatta, hogy a különböző komplex hálózatok topológiája – kezdve a sejttel, egészen az emberi mobiltelefon-használat által létrejövő kommunikációs hálógig – megegyezik. Rámutatott, hogy ez a tulajdonság, azaz a skálafüggetlenség fontos következményekkel jár a hibákkal és a támadásokkal szembeni ellenállóképesség, továbbá az ismeretek és a vírusok terjedése szempontjából. Benda Klára (*Egy elképzelt online-közösség*) egy 2002 óta folyamatosan növekvő magyar internetes közösség, a WiW sikerének okait elemezte a közösség tagjai körében végzett kutatás eredményeit felhasználva. A WiW sok más szolgáltatás mellett lehetőséget ad az egyének ismerőseinek, kapcsolati hálójának nyilvántartására, így a többség saját névvel jelenik meg az oldalon – ez különbözteti meg más közismert közösségi szájtoktól. A felmérés arra kereste a választ, hogy a felhasználók miért térnek vissza rendszeresen a közösséghez, miért kedvelik, mire használják a szájtot. Friedrich Krotz (*Mobilkommunikáció, internet és a társas kapcsolatok hálója*) az interneten és a mobiltelefonokon folytatott interperszonális kommunikációt hasonlított össze. Mindkét tech-

nológia a felemelkedőben lévő digitális média részét képezi; felhasználhatóak interperszonális kommunikációra és szabványosított tartalmakhoz való hozzáférésre egyaránt. Legfontosabb közös vonásuk az, hogy átalakítják az emberek közti társas kapcsolatokat, eltéréseik pedig leginkább technikai jellemzőikben, gazdaságilag adott szerveződésekben, illetve társadalmi és kulturális tradícióikban mutatkoznak meg. Szekfű Balázs és Szvetelszky Zsuzsanna (*Hálózatok, hiedelmek, pletykák*) arra a kérdésre kerestek választ, hogy miként befolyásolhatják a hálózatos kommunikációs technológiák a társadalmi hiedelmek átalakulását. Eredményeik szerint háromféle hatás érvényesül: csökken az információ módosulása, gyorsul a terjedés és rövidülnek az üzenetek. Su-En Tan (*3G – szükségtelen lépés előre?*) a harmadik generációs (3G) és az azok alternatívájaként felmerülő 2,5G-s (EDGE vagy EGPRS) hálózatokat, illetve a Wi-Fi hálózatokat mutatta be, továbbá azt elemezte, hogy ezek kiépülése milyen hatást gyakorol a 3G rendszerek kereskedelmi forgalomba bocsátására. Richard Tee (*A mobilküldetés – mobilkommunikációs sztenderdek innovációs rendszerszemléletű megközelítése*) a mobilkommunikációs szolgáltatások fejlődési irányait latolgatta innovációs rendszerszemléletű megközelítésben, melynek fő összetevői a szervezetek, intézmények, valamint a köztük lévő kapcsolatok és kölcsönhatások. Előadásának központi témája a végfelhasználói szabványok (SMS, MMS) és a mobilinternet-szolgáltatások voltak. Sorin Matei (*A vezeték nélküli hálózatok társadalmi-térbeli elterjedése Lexingtonban*) bemutatott kutatásának célja az volt, hogy megbecsülje a magáncélú, illetve az üzleti célú vezeték nélküli hálózatok arányát, a földrajzi elterjedés mintázatait, valamint feltárja, hogy makroszinten milyen társadalmi és demográfiai tényezők befolyásolják az ilyen hálózatok elterjedését. Eredményeinek fényében bebizonyosodott, hogy a vezeték nélküli hálózatok – mint minden más divatos technológia – azáltal tesznek szert hírnévre, hogy a „szabadság ágenseiként” jelennek meg a köztudatban.

Összeállította: Ujhelyi Adrienn és Hunyady András